

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA
RIVOJLANTIRUVCHI MUHITNI TASHKIL ETISH MASALALARI

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Pedagogika fakulteti Maktabgacha ta'lim yo'nalishi

3-kurs talabasi

Egamova Durdona

Annotatsiya. Mazkur maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi muhitni tashkil etishning maqsad va vazifalari yoritilgan, rivojlantiruvchi muhit tushunchasi, uning bolalar shaxsiy rivojlanishidagi o'rni hamda ta'lim-tarbiyaviy jarayondagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, maktabgacha ta'limda estetik, didaktik, ijtimoiy-madaniy va axborot texnologiyalari asosida muhit yaratish yo'nalishlari ko'rib chiqilgan. Maqolada zamonaviy yondashuvlar — STEAM, Montessori tizimi va o'yin texnologiyalari asosida bolalar faoliyatini rivojlantirish imkoniyatlari ochib berilgan. Tadqiqot natijasida rivojlantiruvchi muhit bolaning ijodiy tafakkuri, mustaqil fikrlashi va ijtimoiy faolligini shakllantirishda muhim omil ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar. Rivojlantiruvchi muhit, maktabgacha ta'lim, pedagogik texnologiya, bolalar rivojlanishi, STEAM, Montessori, interfaol metodlar, ijodkorlik, mustaqil fikrlash, tarbiyachi faoliyati.

ВОПРОСЫ ОРГАНИЗАЦИИ РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЫ В
ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

Аннотация. В статье рассматриваются цели и задачи организации развивающей среды в дошкольных образовательных организациях, анализируется понятие развивающей среды, её роль в личностном развитии детей и значение в образовательном процессе. Также рассматриваются направления создания развивающей среды в дошкольном образовании на основе эстетических, дидактических, социокультурных и информационных

технологий. Раскрываются возможности развития деятельности детей на основе современных подходов – STEAM, системы Монтессори и игровых технологий. Результаты исследования обосновывают, что развивающая среда является важным фактором формирования творческого мышления, самостоятельности мышления и социальной активности ребёнка.

Ключевые слова: Развивающая среда, дошкольное образование, педагогические технологии, развитие ребенка, STEAM, Монтессори, интерактивные методы, креативность, самостоятельность мышления, деятельность воспитателя.

ISSUES OF ORGANIZING A DEVELOPING ENVIRONMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

Abstract. *This article highlights the goals and objectives of organizing a developing environment in preschool educational organizations, analyzes the concept of a developing environment, its role in the personal development of children and its importance in the educational process. Also, the directions of creating an environment in preschool education based on aesthetic, didactic, socio-cultural and information technologies are considered. The article reveals the possibilities of developing children's activities based on modern approaches - STEAM, the Montessori system and game technologies. The research results substantiate that a developing environment is an important factor in the formation of a child's creative thinking, independent thinking and social activity.*

Kirish. Maktabgacha ta'lim tizimi bolalar shaxsini har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan eng muhim bosqichlardan biridir. Bugungi kunda ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda rivojlantiruvchi muhitning o'рни beqiyosdir. Rivojlantiruvchi muhit deganda bolaning aqliy, jismoniy, ijtimoiy, axloqiy, estetik va nutqiy rivojlanishiga ta'sir etuvchi barcha shart-sharoitlarning majmui tushuniladi. Shu bois maktabgacha ta'lim tashkilotlarida (MTT) rivojlantiruvchi muhitni to'g'ri tashkil etish, uni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan boyitish, har bir bolaning shaxsiy qobiliyatlarini ro'yobga chiqarishga imkon yaratish

bugungi kunning dolzarb vazifasi desak ham bo'лади. Rivojlantiruvchi muhit yaratganda uning xilma xilligi va qiziqarli ekanligiga e'tibor qaratishimiz lozim deb o'ylayman. Kerakli o'yinchoq va mashg'ulotlar uchun yetarli resurslar bilan to'ldirish ham muhim jihatlardan biri desak mubolag'a bo'lmaydi. Yana bir e'tiborga loyiq tomoni rivojlantiruvchi muhit kengroq va harakatlanishga qulay joyda joylashgan bo'lishi lozim. Rivojlantiruvchi muhitni tashkil etishda albatta xavfsizlik va tozalikka ham alohida e'tibor qaratish lozim.

Asosiy qism. Rivojlantiruvchi muhit tushunchasi va uning ahamiyati

Rivojlantiruvchi muhit — bu bola faoliyatining tabiiy davomida uning har tomonlama rivojlanishini ta'minlaydigan didaktik, estetik, psixologik va ijtimoiy sharoitlar yig'indisidir. Bu muhit bolaning mustaqil faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi, qiziquvchanlik, ijodkorlik, o'z fikrini erkin ifodalash, muloqotga kirishish kabi fazilatlarni shakllantiradi. Psixologik-pedagogik tadqiqotlarga ko'ra, 3–7 yosh oralig'idagi bolalar o'z atrofidagi muhitdan faol ta'sirlanadi. Shu sababli tarbiyachi muhitni tashkil etishda bolaning yosh xususiyatlari, individual ehtiyojlari va qiziqishlarini inobatga olishi lozim. muhitning ahamiyati shundaki, u o'zgaruvchan va qiziqarli ta'lim, ijodiy fikrlashni rag'batlantirish va stressni kamaytirish imkonini beradi, bu esa umumiy farovonlik va muvaffaqiyatga hissa qo'shadi.

Rivojlantiruvchi muhitni tashkil etishning asosiy yo'nalishlari Rivojlantiruvchi muhitni tashkil etishning asosiy yo'nalishlari – bu bolaning jismoniy, intellektual, ijtimoiy va hissiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlaydigan, o'qitish va o'yin uchun moslashtirilgan hamda xavfsiz va rang-barang makonni yaratishdir. Asosiy yo'nalishlarga quyidagilar kiradi: muhitning qiziqarli va xilma-xil bo'lishi, o'yin va tadqiqotlar uchun zarur vositalar bilan ta'minlanishi, bolalar harakatlanishiga imkon beruvchi joyning kengligi va bolalar bilan ishlash uchun qulay bo'lgan o'yin maydonchalarini tashkil etishdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi muhitni tashkil etishda quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratiladi:

- Estetik yo'nalish – guruh xonalarining bezatilishi, ranglar uyg'unligi, tabiiy yoritilish va gigiyenik sharoitlarning yaratilishi.

- Didaktik yo'nalish – bolalarning bilim olish faoliyatini rag'batlantiruvchi ko'rgazmali qurollar, o'yinchoqlar, konstruktorlar va didaktik o'yinlar mavjudligi.

- Ijtimoiy-madaniy yo'nalish – bolalarda hamkorlik, muloqot madaniyati, mehnatsevarlik va mas'uliyatni shakllantiruvchi sharoitlarni yaratish.

- Axborot texnologiyalaridan foydalanish – ta'limiy multfilmlar, interaktiv doskalar, elektron resurslardan foydalanish orqali bolalarning qiziqishini oshirish.

Zamonaviy yondashuvlar va innovatsion texnologiyalar

Bugungi kunda rivojlantiruvchi muhitni tashkil etishda STEAM texnologiyasi, Montessori tizimi, Lego o'yinlari, interfaol metodlar keng qo'llanilmoqda. Masalan, STEAM yondashuvi orqali bolalar fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika sohalarida integratsiyalashgan bilimlarni o'zlashtiradilar. Montessori muhitida esa bola mustaqil tanlov asosida faoliyat yuritadi, bu esa uning mustaqilligi va mas'uliyatini oshiradi. Shuningdek, o'yin orqali o'rganish tamoyili maktabgacha ta'limning eng samarali yo'nalishlaridan biri bo'lib, rivojlantiruvchi muhitda bolaga tabiiy o'rganish imkonini yaratadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirishda innovatsion metodikalar ta'lim jarayonini yanada samarali va mazmunli qilish imkonini beradi. Nazariy va amaliy tadqiqotlar shuni ko'rsatmoqdaki, innovatsion yondashuvlar bolalarning qiziquvchanlik, mustaqil fikrlash va ijodiy imkoniyatlarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu metodikalar yordamida ta'lim jarayoni faqat o'rgatuvchi va tarbiyalovchi vosita bo'lib qolmay, balki bolalarning shaxsiy qobiliyatlarini kengaytiruvchi, ijtimoiy va hissiy ko'nikmalarini shakllantiruvchi jarayonga aylanadi. Innovatsion metodikalarni muvaffaqiyatli qo'llash uchun pedagoglarning malakasini oshirish, texnologik imkoniyatlarni kengaytirish va ota-onalar bilan hamkorlikda ish olib borish zarur. Har bir bolani alohida o'rganish va rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar ta'lim jarayonini individual va samarali qilishga xizmat qiladi. Shu tariqa, innovatsion metodikalar yordamida maktabgacha

yoshdagi bolalar uchun qulay va rivojlantiruvchi muhit yaratish mumkin. Kelgusida mazkur metodikalarni yanada rivojlantirish va amaliyotga tatbiq etishni kengaytirish maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi va bolalarning har tomonlama kamol topishi uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Xulosa. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi muhitni tashkil etish bolalarning har tomonlama rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Bunday muhitda bola o'zini erkin his qiladi, ijodkorlik salohiyatini namoyon etadi, jamoa bilan ishlash ko'nikmasiga ega bo'ladi. Shu sababli tarbiyachilar zamonaviy yondashuvlarni qo'llagan holda bolalar uchun qulay, xavfsiz va rivojlantiruvchi muhitni yaratishlari zarur. "Muhit bolaga tayyorlangan bo'lishi kerak, bola unga moslashmasligi, balki muhit bola ehtiyojlariga javob berishi lozim." "Muhit bolaga tayyorlangan bo'lishi kerak, bola unga moslashmasligi, balki muhit bola ehtiyojlariga javob berishi lozim." Ya'ni muhit bolani rivojlantirish uchun moslashtirilgan, erkin harakatlanish, mustaqil tanlash imkonini beradigan joy bo'lishi kerak. Ya'ni muhit bolani rivojlantirish uchun moslashtirilgan, erkin harakatlanish, mustaqil tanlash imkonini beradigan joy bo'lishi kerak. "Agar muhit to'g'ri tashkil etilgan bo'lsa, bola o'z-o'zini tarbiyalaydi". Montessorining bu fikri falsafasining markazida turadi — muhit bolaning ichki rivojlanish kuchini faollashtiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-4312-son qarori, 2019-yil.
2. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. Toshkent: 2021-yil.
3. A.A. Abduqodirov, R.Q. Sodiqova. Maktabgacha ta'lim metodikasi. – Toshkent, 2020.
4. N. Xoliqova, D. Mamatqulova. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2022.
5. O. Zokirova. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. – Toshkent, 2023.

6. Piaget, J. Bola tafakkurining shakllanishi (The Language and Thought of the Child). — Toshkent: O'qituvchi, 1990. Bolalar tafakkurining rivojlanishi va muhitning rolini yoritadi.

7. Vygotskiy, L.S. Bola psixik rivojlanishining madaniy-tarixiy nazariyasi. — Moskva: Pedagogika, 1984. Rivojlantiruvchi muhit va ijtimoiy muloqotning bola rivojlanishiga ta'siri haqida.

8. Elkonin, D.B. O'yin va bolaning psixik rivojlanishi. — Moskva: Pedagogika, 1978. O'yin faoliyati orqali rivojlantiruvchi muhit yaratish asoslari.

9. Montessori, M. Il metodo della pedagogia scientifica applicato all'educazione infantile (Ilmiy pedagogika metodi). — Roma: Garzanti, 1912. Montessori tizimining asosiy metodologiyasi, rivojlantiruvchi muhitni tashkil etish tamoyillari.

